KÖZTÉRI MŰVÉSZETI SZAKMAI TANÁCS
kmszt@btm.hu

Tárgy: Javaslat az auschwitz-birkenaui koncentrációs tábor roma hősei tiszteletére felállítandó emléktábla ügyének újragondolására

---

A Fővárosi Önkormányzat a 355/2025. (III.26.) Főv. Kgy. határozatával kifejezte szándékát, hogy az 1944-es auschwitz-birkenaui roma lágerlázadás emlékére emléktáblát állítson Budapest erre alkalmas közterületén.
Az előterjesztés (Radics Béla, FIDESZ-KDNP képviselőcsoport) világossá teszi, hogy az emlékmű / mementó nem csupán az auschwitz-birkenaui koncentrációs tábor roma hőseinek emlékére, hanem a roma közösség bátorságának és méltóságának példátlan tanúbizonyságaként emeltették.
A Fővárosi Önkormányzat 356/2025. határozata szerint a feladatra kijelölt Budapest Történeti Múzeum és a Budapest Főváros Levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történettudományok Osztályának javaslata alapján az alábbi szövegezést kezdeményezte az emlékműre:

„Őrizze e tábla azon roma és szinti embertársaink hősiességének emlékét, akik az auschwitzi koncentrációs tábor foglyaiként bátran szembefordultak kegyetlen őreikkel, tiltakoztak emberségük meggyalázása ellen és végül puszta kézzel is ellenálltak, amikor a hóhérok a megsemmisítésükre törekedtek."

A határozat szerint „az emlékállítás helyszíne a fővárosi tulajdonú Nehru park (IX. kerület, 37061/9 hrsz) lenne, melyen 1944-ben keresztül vitték a csepeli, erzsébeti, lőrinci romákat a munkatáborokba, és ahol 2006-ban felállították a Roma holokauszt emlékművet.
A tervezett domborműves emléktábla létrehozása érdekében a BTM, mint a Fővárosi Önkormányzat köztéri művészeti alkotások kapcsán szakmailag felelős intézménye jár el.
Az emléktábla létrehozásnak költségeit, tervezetten nettó 6.000.000 Ft + Áfa = bruttó 7.620.000 Ft összegben a Fővárosi Önkormányzat viseli."

A Köztéri Művészeti Szakmai Tanács 2026. június 6-i ülésén áttekintette a határozatot, és megvitatta az emlékműállítás kérdését. Mindezek után a Tanács az alábbi javaslattal fordul Budapest Főváros Önkormányzatához, kiemelten pedig az ügyet az Emberi Erőforrások Bizottsága felé képviselő Karácsony Gergely Főpolgármester Úrhoz:

Annak érdekében, hogy az emlékállítás konszenzusos folyamatok eredményeképp jöhessen létre, javasoljuk egy széles körű platform összehívását, amelynek keretében az érintett roma közösségek, aktivisták, szakemberek lehetőséget kapnak véleményük artikulálására és a téma megvitatására. A Főváros kezdeményező szerepe példaadó, de az emlékállítás mikéntjét javasoljuk a roma közösségek bevonásával újragondolni.

A társadalmi egyeztetés előzze meg az emlékállítás módjának, tartalmának, formájának, helyszínének és költségvetésének meghatározását.

Az 1944-es auschwitz-birkenaui roma lágerlázadás történelmileg vitatott, megosztó, szerepe mégis kiemelkedő, mivel a roma ellenállás szimbolikus eseményeként épült be a közgondolkodásba. Annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy mi is álljon az emlékezés fókuszában: a konkrét, történetileg nem igazolt esemény, vagy az ellenállás szimbolikus aktusa, szintén javasoljuk a roma közösségek véleményének kikérését.

A határozat – különösen a helyszínkijelöléssel, amely a roma holokauszt emlékművének közvetlen szomszédságában látná az ellenállás emlékművét – összemossa a holokauszt, így az áldozatiság emlékezetét a cselekvő ellenállásával, korlátozva a roma reprezentáció cselekvésterét. Az általunk újraindítani javasolt folyamat ennek korrekcióját is megteheti.

Az eredeti képviselői előterjesztés emlékművet / mementót említ, ez a közgyűlési határozatban már domborműves emléktáblaként szerepel. Ismerve a Főváros által képviselt Köztéri Művészeti koncepció emléktáblákra, ezek sűrűségére vonatkozó állításait, javasoljuk az emlékmű műfaji kereteinek szélesítését. Emellett javasoljuk az aktív emlékezet más, kevésbé statikus módjainak tekintetbe vételét is, de az ezek feletti döntés lehetőségét is visszaadva az érintett roma közösségeknek.

Hiszünk abban, hogy ez az emlékmű példaadó alkotás lehet, de megvalósulását a roma közösségek bevonásával javasoljuk a folyamat elejétől kezdve újra átgondolni.

A Budapesti Történeti Múzeum – Budapest Galéria a Tanáccsal konzultálva vállalja a projektindító platform megrendezését és facilitálását szakemberek segítségével.

Bardóczi Sándor – Budapest főtájépítésze, Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatala
Benkő Melinda, habil PhD – urbanista építész, Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészmérnöki Kar, Urbanisztika Tanszék
Deli Ágnes, DLA – szobrászművész
Erő Zoltán – Budapest főépítésze, Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatala
Erőss Nikolett – művészettörténész, Budapest Történeti Múzeum – Budapest Galéria, főosztályvezető
Horváth Gideon – képzőművész
Mélyi József, PhD – művészettörténész, Magyar Képzőművészeti Egyetem
Pótó János, PhD – történész
Szepes Anna – drámainstruktor
Kádár Zsófia – KMSZT titkár

Mélyi József
elnök

Budapest, 2026. június 19.